

NOTARISSEN EN ACCOUNTANTS

door *H. Munnik*

In 1935 verscheen in het Gedenkboek van het N.I.v.A. 1895-1935 van de hand van „Melis Stoke” een artikel getiteld „In den Spiegel, een poging tot verklaring van het verschijnsel accountant”. In dit artikel houdt de schrijver de accountant de spiegel voor, opdat deze zichzelf zal kunnen zien, zoals ook anderen hem beschouwen en deze anderen zijn dan geen beroepsgenoten, maar ten opzichte van de beroepsuitoefening, buitenstaanders of wel om een bekende uitdrukking te gebruiken: zij vormen het maatschappelijk verkeer.

Eenzelfde poging (en een goed geslaagde poging) doet Notaris K. Abma ten opzichte van de notarissen in het jaarverslag 1956, uitgebracht voor de Broederschap van Notarissen Ring Amsterdam, onder de titel „Blik in de Spiegel”.

Dit jaarverslag is ook voor de accountant zeer lezenswaard; ten eerste doordat de schrijver in staat is ook van een jaarverslag een boeiend geheel te maken, dat door zijn vlotte stijl en de soms ietwat anecdotische inhoud sterk de aandacht trekt, maar ten tweede niet minder door de in dit jaarverslag opgenomen vergelijkingen van de organisatie en werkzaamheden van de Broederschap van Notarissen ten opzichte van die van de Kon. Ned. Mij. tot Bevordering der Geneeskunst, de Ned. Juristen Vereniging en het Nederlands Instituut van Accountants.

Deze vergelijking valt bij bestudering van dit jaarverslag, wat organisatie en werkzaamheden der drie genoemde instellingen betreft, niet zo slecht voor het N.I.v.A. uit.

Een enkel voorbeeld uit vorenbedoeld geschrift: Nederland telt 852 notariële standplaatsen. Er zijn steeds enige vacatures. De in functie zijnde notarissen zijn op 5 na allen lid der Broederschap. De contributie bedraagt f 100,— per jaar. De algemene vergaderingen worden door omstreeks 250 leden bezocht. De Broederschap heeft haar bureau in Den Haag, waarvan de secretaris (een candidaat-notaris) de leiding heeft. Naast hem werkt een adjunct-secretaris voor halve dagen en een typiste.

De Koninklijke Nederlandse Mij. tot Bevordering der Geneeskunst telt \pm 9000 leden, zijnde ongeveer 85 % van alle artsen. De contributie is afhankelijk van het inkomen. De laagste is f 11,— en de hoogste f 110,— per jaar. De Vereniging heeft haar bureau in Amsterdam, met aan het hoofd een medicus, die tevens secretaris-penningmeester der Maatschappij is, bijgestaan door 2 secretarissen-medici en 20 man personeel. De afdelingen der Maatschappij organiseren \pm 10 maal per jaar lezingen, voordrachten, klinische middagen, artsencursussen, enz. Ongeveer 40 tot 60 % der leden bezoekt deze cursussen, zowel oudere als jongere artsen. De Maatschappij zelf houdt jaarlijks een ledencongres, waaraan circa 1000 leden deelnemen.

Een vergelijking met de Nederlandse Orde van Advocaten is achterwege gebleven, omdat deze vergelijking moeilijkheden oplevert, daar de orde meer het karakter van een bedrijfsschap zou dragen.

Stellen we daar nu tegenover de gegevens van het N.I.v.A. zoals deze uit genoemd jaarverslag blijken:

Het N.I.v.A. telt \pm 1300 leden. De jaarcontributie bedraagt f 350,—. De Vereniging heeft haar bureau te Amsterdam, met aan het hoofd een directeur (geen accountant), bijgestaan door 5 staffunctionarissen (Mees-

ters in de rechten en doctorandi in de economie) en verder door \pm 20 man personeel. De vergaderingen worden bezocht door circa 15 % der leden.

Wanneer ik uit deze vergelijking de conclusie trek, dan mag deze enerzijds vleidend voor het N.I.v.A. worden genoemd; grote activiteit, bereidheid der leden tot medewerking, relatief hoge te betalen contributie, enz., anderzijds is het percentage bezoekers der gehouden vergaderingen bij het N.I.v.A. laag en zodanig laag, dat er wel van een schaamteblos sprake mag zijn.

De schrijver zegt in het jaarverslag tegen zijn medeleden: Primair is wat men van een spiegel verlangt. Voor de ijdelruit en de zelfgenoegzame is de spiegel speeltuig, dat hij keert en wendt en draait tot hij het mooiste plekje aan zichzelf gevonden heeft. Voor de practicus en de realist is de spiegel raadsman en vriend, die feilen toont. Anders gezegd: beschouw dit verslag als een bescheiden trek aan de bel. Wordt er opengedaan? Of wordt er slechts een blik naar beneden geworpen?

Wat Notaris Abma hier zegt mogen ook wij, accountants, ons voor gezegd houden. Het heeft geen zin ons op de borst te slaan en te zeggen: Wij komen bij deze vergelijkingen nog niet zo slecht voor de dag. Alleen zelf-critiek kan leiden tot de weg der vervolmaking.

Een van de belangrijkste opmerkingen die Notaris Abma maakt, betreft de beroepsontwikkeling. Hij begint met er op te wijzen, dat het N.I.v.A. als primaire doelstelling heeft „het leiding geven aan de ontwikkeling van het accountantsberoep en de beroepsuitoefening”. Hij wijst er op, dat naar zijn mening dit een gebied is, waaraan te weinig aandacht is geschonken in de Kringen der Broederschap van Notarissen. Ook in de kring der accountants zijn er nog velen, die zich aan deze taak, die voor de stand van het beroep een der voornaamste grondslagen vormt, onttrekken.

De schrijver vestigt de aandacht van zijn lezers op het feit, dat het N.I.v.A. bij de uitwerking van het primaire doel als een der middelen „het instellen en in stand houden van een examen voor het behalen van een diploma van bekwaamheid als accountant” vooropstelt. In dit verband zegt de schrijver, dat de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen bij besluit van 13 december 1956 een commissie heeft benoemd tot instelling ener universitaire notariële studie. Het heeft hem en andere collegae getroffen, dat in deze commissie slechts één „zegge en schrijve één” notaris zitting heeft.

Hij stelt vervolgens de vraag: „Hoe is dit mogelijk?” en hij vervolgt: „Men versta ons goed. Wij zijn voorstanders van een universitaire opleiding. Naast wetskennis is ook rechtskennis nodig. Bovendien biedt de universitaire opleiding nog andere voordelen.

Hoe zal in de toekomst de toevloeiing tot het notariaat zijn? Het notaris-ambt is geen spectaculair beroep. Het spreekt de jongelui niet aan. Van de 30.000 studenten bekwaamt zich amper 1 % voor het notaris-ambt. Van dat ene percent leverde de H.B.S. tot dusverre 70 %. Deze groep is straks uitgeschakeld”.

Ook voor ons als accountant geldt mutadis mutandis dezelfde beschouwing. Ook het accountantsberoep trekt de thans studerende jeugd niet in voldoende mate en hoe zullen straks de rijen gevuld worden, wanneer de ouderen wegvallen en bovendien het maatschappelijk verkeer steeds meer eisen aan de beoefenaars van ons beroep stelt.

Het is een gelukkig verschijnsel, dat in de accountantskring reeds sinds vele jaren door beroepsvoorlichting op de middelbare scholen en door goe-

de propagandalectuur getracht wordt ook in de toekomst voldoende „bibit“ voor het beroep te verkrijgen. Toch ziet de toekomst ook voor het accountantsberoep er in dit opzicht niet zo rooskleurig uit.

Een tweede belangrijke opmerking van de schrijver van het jaarverslag heeft betrekking op de vraag „Oefent de Broederschap invloed uit op de hervorming der Nederlandse wetgeving? Welke baanbrekende wetten zijn aan haar initiatief te danken?“

Notaris Abma slaakt de verzuchting, „waarom moesten het Kamerleden zijn, die in 1956 de aandacht der regering vestigden op het feit, dat er géén schenkingsrecht geheven wordt in de bruiloftzaal als door trouwen in gemeenschap van goederen een half vermogen om niet overgaat, terwijl er jaren lang wel in het sterfhuis successierecht is geheven over de zelfverdiende en uitgezuinigde gelden, welke de man zogenaamd van zijn vrouw erfde en de helft maar even f 1000,— overtrof“.

Hij meent, dat het notariaat in dat geval reeds jaren geleden de trom had moeten roeren.

Ook in het N.I.v.A. is reeds sinds vele jaren de vraag naar voren gekomen. worden de accountants voldoende geconsulteerd bij de voorbereiding van wetten, die het economische leven betreffen, temeer daar door hun opleiding en werkzaamheden juist de accountants mede de aangewezenen zijn om hun oordeel kenbaar te maken.

Deze medewerking zou een goede wetsvoorbereiding zeer kunnen bevorderen.

De Ring Amsterdam van de Broederschap van Notarissen heeft in het afgelopen jaar een enquête ingesteld zowel met betrekking tot de eigen Ring als — in wijder verband — met betrekking tot de Broederschap. Van de ondervraagde 89 leden van de Ring antwoordden er 54 of wel 60 %. Volgens Notaris Abma geen slecht percentage, waaruit blijkt, dat deze leden meelevend en meedenkend zijn.

Teneinde een indruk te geven van de gestelde vragen doe ik deze hieronder volgen in dezelfde volgorde waarin zij in het verslag zijn opgenomen.

Verenigingsleven

Zijt gij tevreden over het verenigingsleven binnen de Broederschap van Notarissen in Nederland?

De Algemene Vergaderingen

Bevallen de Algemene Vergaderingen U? Zo ja, wat is voor U haar attractie? Zo neen, waarom niet?

De prae-adviezen

Bevallen de onderwerpen der prae-adviezen U? Dringen de discussies daarover de behandeling van de interne problemen op de achtergrond of acht gij dit een gelukkige bijkomstigheid? Of behoren die problemen uitsluitend op de Ringvergaderingen thuis?

De interne problemen

Bestuur en leiding

De lust bekruipt mij om uit de gegeven antwoorden vele passages over te schrijven. De omvang van dit artikel laat dit echter niet toe. Slechts op enkele voor het accountantsberoep bijzondere punten vestig ik graag de aandacht.

Bij de beantwoording van de vraag inzake de Tarieven en dan speciaal of deze moeten worden gewijzigd, stelt één der leden voor het boedel-tarief

te verhogen. Hij merkt daarbij op: „Slechts bij een miljonairspraktijk is dit tijdrovend werk voor het minimum-tarief te verrichten”. Hem lijkt een verhoging van 25 % redelijk. Concurrentie van accountants vreest hij niet. „Deze zijn duurder”.

Vergelijking van notarissen- en accountantstarieven is reeds daarom onmogelijk, omdat verschillende notaris-tarieven zijn gebaseerd op een percentage van het belang aan de notariële transactie verbonden en de accountantstarieven vrijwel geheel op de bestede tijdsduur zijn gebaseerd.

Als antwoord op de vraag: Zijn er symptomen op notarieel of aangrenzend terrein (accountancy), welke U met zorg vervullen? antwoorden enkele leden:

„Inderdaad. Ik zie accountants statuten van N.V.'s ontwerpen en ook wel firmacontracten.”

Een tweede antwoord:

„Ja. De notaris is bezig ook nog het laatste contact met het publiek te verliezen. Hechte relaties komen:

- a. voor oprichting ener vennootschap en ook vaak voor boedelbehandeling via accountants bij relaties van de accountant terecht;
- b. bij aankoop van een etagewoning arriveren zij bij de notaris, die de flatbouw verzorgt;
- c. voor hypotheeken en transporten brengt de makelaar hen bij diens notaris.”

Lees ik dit tweede antwoord goed, dan richt deze notaris zich speciaal op het feit, dat z.i. de verkeerde notaris in aanmerking komt voor het passeren der acte, maar hij bedoelt niet te zeggen, dat het werk van de notaris door een niet-notaris wordt uitgeoefend. Uit den aard der zaak heb ik als niet-notaris geen oordeel over deze aangelegenheid.

Belangrijker voor de accountants is te weten, dat de notarissen bezwaar hebben, dat accountants statuten van N.V.'s ontwerpen en ook wel firmacontracten.

Uit een langdurige ervaring in de accountantspraktijk is het mij bekend, dat de feitelijke inhoud van firmacontracten en statuten ener N.V. vaak beter kan worden beoordeeld door de accountant die de „in and outs” van het onderhavige bedrijf kent dan door een willekeurige notaris of advocaat. De uiteindelijke opstelling van statuten of firmacontracten zal echter te allen tijde de medewerking van jurist of notaris behoeven, aangezien de accountant qualitata qua geen jurist is.

Eenzelfde soort antwoord vind ik nog vermeld: „Belasting-consulenten” en „accountants” maken gebruik van modellen boeken en schrijven notariële acten na”.

Zelfs een enkele notaris wil zover gaan, dat hij zijn collega's aanraadt: met Bankdirecties te spreken bij het maken van successiememories, het maken van een zwarte lijst van accountants en belastingconsulenten. De Broederschap moet organisatorisch optreden en de grenzen afbakenen. Bij overschrijding dier grenzen moet voor notarissen een verbod gelden om advies in te winnen bij de betrokken accountants en belastingconsulenten.

De schrijver van het jaarverslag komt tot de conclusie, dat de „Klachten over de accountancy” sinds 1953 zijn toegenomen. Dat de accountants zich na dien meer geworpen hebben op bemoeiingen, welke des notaris zijn, vindt volgens hem zijn oorzaak in het feit, dat zij (na liquidatie van de V.A.B.) hun handen meer vrij hebben gekregen.

Of deze laatste conclusie van de schrijver van het jaarverslag juist is, betwijfel ik. De ervaring heeft mij geleerd, dat na het wegvallen der V.A.B.-werkzaamheden zich zovele nieuwe terreinen voor de accountant hebben aangediend, dat zij hun handen niet meer vrij hebben gekregen.

Dit echter daarlatende, de verdere conclusie-vorming van Notaris Abma, zoals hij die geeft in genoemd verslag, lijkt mij zodanig lezenswaard, dat ik die hieronder onverkort weergeef:

„De ondergetekende (Notaris K. Abma) is nog steeds van oordeel dat het notariaat zich niet moet laten ontmoedigen door het feit dat de accountant af en toe op zijn terrein stroopt. Door gebrek aan juridische scholing, zal hij de notaris nimmer kunnen verdringen. De belastingconsulent, die Mr. voor zijn naam schrijft en zelf contracten maakt, bergt meer gevaren in zich. De ondergetekende is het eens met zijn collega die het navolgende schrijft: „Ik zie thans voor de notarissen op het gebied van accountancy en belastingen een soort coördinerende taak tussen die van accountant en die van de belastingadviseur. Het komt de laatste tijd vaak voor, dat een cliënt zijn notaris advies vraagt, of hij zijn accountant wel voor een bepaalde zaak als belastingadviseur kan ingeschakeld houden daar hij vreest, dat deze op fiscaal gebied niet voldoende kundig is. Daarbij wordt het aan de notaris overgelaten of al dan niet de bijstand van een gespecialiseerde belastingadviseur wordt ingeroepen. De notaris treedt dan op als huisdokter, die de patiënt aanbeveelt naar welke specialist hij moet gaan. De notaris herneemt de rol van super-vertrouwensman. Laten wij notarissen zorgen een gestroomlijnde belastingkennis te verkrijgen doch wij moeten ons niet laten verleiden om als belastingadviseurs op te treden. Dat is een te veel gespecialiseerd terrein geworden.”

Met de laatste conclusie, dat de notaris zich niet moet laten verleiden om als belastingadviseur op te treden, aangezien dit een gespecialiseerd terrein is, ben ik het volkomen eens. Ditzelfde geldt echter ook voor het terrein van de accountant.

De beantwoording van de vraag inzake Bestuur en leiding, kan ook voor de accountants nog wel van nut zijn. Een geënquêteerde schrijft:

„Is het U wel eens opgevallen, dat zij die aan het bestuursleven van een bepaalde organisatie deelnemen, zich het meest met deze organisatie verbonden voelen? Het is derhalve zeer aanbevelenswaardig zoveel mogelijk leden op één of andere wijze in het bestuur in te schakelen. De fout van de Broederschap der Notarissen, en ik meen niet alleen van de Ring Amsterdam, is, dat een te kleine groep de verschillende bestuursfuncties waarneemt. Misschien zou er een verbetering te brengen zijn indien de zittingsduur van de bestuurders korter zou zijn of het bestuur zou worden uitgebreid of dat er meerdere commissies zouden worden ingesteld, die taken van het bestuur overnemen en waarin weer eens andere mensen zouden worden benoemd.

De fout is, zoals ik reeds heb gezegd, dat er een te kleine bestuurskring is en dat de neiging bestaat om steeds weer dezelfde in alle functies te benoemen of te herbenoemen.”

Ook hebben een aantal candidaat-notarissen hun beschouwingen gegeven over inrichting der notariskantoren en het werkterrein van de notaris. Twee hiervan laat ik hier zonder commentaar volgen, omdat het interessant is te weten hoe buiten de kring der accountants over onderwerpen die ook voor hen van belang zijn, gedacht wordt.

De ondervraagde candidaat-notaris schrijft:

„Een ander punt waarop ik Uw aandacht zou willen vestigen is de inrichting van notariskantoren.

Deze inrichting is in veel gevallen m.i. beneden peil. Men zie de bestaande en moderne gebouwen en inrichtingen van bedrijfsleven, banken e.d. Komt het te dikwijls voor dat het personeel van notariskantoren verplicht is in een smakeloze donkere en ongeriefelijke omgeving te werken? Ik pleit niet voor luxe of supermoderne apartigheden (Picasso-schilderijen e.d.) maar voor een sobere doch nette en aan de tijd aangepaste omgeving.”

Terwijl een ander naar voren brengt:

„Onjuist is dat de accountant de notaris kiest. Het is voorgekomen, dat de accountant de notaris van zijn woonplaats koos. in plaats van die van zijn cliënt, omdat dat voor hem gemakkelijker was. Een en ander vorme een onderwerp van bespreking tussen de organisaties.

Ten aanzien van de debatten over de prae-adviezen vraag ik mij af, of die niet aan kwaliteit zouden winnen, indien het bestuur een of meer leden aanwees, die het onderwerp van tevoren goed bestudeerden, dan wel indien de spreker zijn conclusie tevoren bekend maakte, zodat de leden zich op de discussie wat positiever zouden kunnen voorbereiden.”

Als laatste opmerking wil ik herhalen hetgeen notaris Abma zijn collegae voorhoudt:

„Een candidaat-notaris moet een balans kunnen lezen. De advocature heeft zich het belastingdomein zien ontglippen, omdat de voertaal van dit gebied: het cijfer, voor de meeste Magistri-Juris sanskrit is.”

Ik meen, dat Notaris Abma goed heeft gedaan in zijn kring de spiegel te hanteren en dat het goed is, dat ook wij — accountants — in onze kring hetzelfde doen.

Zouden wij dan wellicht in onze spiegel accountants zien, die arbeid verrichten op een terrein, waarop zij niet deskundig zijn, terwijl anderzijds arbeid, die des accountants is, verloren dreigt te gaan, omdat de opleiding en de beroepsuitoefening niet ter dege op de hoogte zijn gebleven van de gebieden, waarop zij wel deskundig behoren te zijn?